

RPO-652370-VII-7020/10/WS

Informacja

o czynnościach przeprowadzonych z upoważnienia Rzecznika Praw Obywatelskich w Izbie Wytrzeźwień w Raculi, k. Zielonej Góry (wyciąg)

1. Wprowadzenie.

Działając z upoważnienia Rzecznika Praw Obywatelskich w dniu 9 września 2010 r. o godzinie 6.00 do Izby Wytrzeźwień w Raculi k. Zielonej Góry, przy ul. Rodła 6 (zwanej dalej „Izbą”) udali się przedstawiciele Rzecznika Praw Obywatelskich z Zespołu Prawa Karnego Wykonawczego. W wizytacji wzięła udział w charakterze eksperta lekarz specjalista chorób wewnętrznych.

Wykonując zadania Krajowego Mechanizmu Prewencji, pracownicy Biura Rzecznika Praw Obywatelskich sprawdzili na miejscu sposób traktowania osób doprowadzonych do wytrzeźwienia, dokonując oceny pod względem ich ochrony przed torturami oraz innym okrutnym, nieludzkim i poniżającym traktowaniem albo karaniem.

Przeprowadzając wizytację zapobiegawczą Krajowego Mechanizmu Prewencji przedstawiciele Rzecznika:

- przeprowadzili rozmowę na temat funkcjonowania Izby z Dyrektorem Izby Wytrzeźwień w Raculi oraz innymi pracownikami pełniącymi dyżur w Izbie;
- dokonali oglądu Izby, w tym m.in. sal dla osób zatrzymanych, wyodrębnionych pomieszczeń dla osób, których zachowanie stwarza poważne zagrożenie dla ich zdrowia lub życia albo zdrowia lub życia innych osób przebywających w Izbie, ambulatorium, sanitariatu, magazynu bielizny pościelowej brudnej i czystej oraz punktu przechowywania depozytów, miejsca gdzie odbywa się przyjęcie osób do Izby, a także pomieszczeń socjalnych dla pracowników;
- zapoznali się z następującą dokumentacją Izby: księgą dyżurów, księgą

zastawów rzeczowych, księgą ewidencji osób doprowadzonych do wytrzeźwienia w 2010 r., 37 losowo wybranymi kartami pobytu w Izbie oraz ze świadectwem wzorcowania alkometru;

– uczestniczyli przy przyjęciu osoby doprowadzonej do wytrzeźwienia.

Dokonane w oparciu o powyższe czynności ustalenia pracownicy Biura Rzecznika Praw Obywatelskich przekazali dyrektorowi Izby oraz wysłuchali jego uwag i wyjaśnień.

Ponadto, po zakończeniu wizytacji przeanalizowano: Regulamin Organizacyjny oraz Statut Izby Wytrzeźwień w Raculi, Instrukcję w sprawie procedury postępowania wobec pacjentów Izby.

2. Charakterystyka Izby.

Izba Wytrzeźwień w Raculi jest jednostką organizacyjną Miasta Zielona Góra, działającą w formie jednostki budżetowej. Bieżący nadzór merytoryczny oraz finansowy na działalnością Izby sprawuje Prezydent Miasta Zielona Góra. Odpowiedzialność za zarządzanie jednostką ponosi Dyrektor Izby.

Zgodnie ze Statutem Izby, do jej zadań w szczególności należy: sprawowanie opieki nad osobami w stanie nietrzeźwości, udzielanie osobom w stanie nietrzeźwości pierwszej pomocy w nagłych wypadkach oraz świadczeń higieniczno – sanitarnych, prowadzenie działalności profilaktyczno – terapeutycznej poprzez informowanie osób opuszczających Izbę o szkodliwości nadużywania alkoholu oraz motywowanie ich do podjęcia leczenia odwykowego, jak również prowadzenie punktu konsultacyjnego dla takich osób zagrożonych uzależnieniem od alkoholu oraz ich rodzin.

Pojemność Izby wynosi 21 miejsc. Izba dysponuje 8 salami dla osób doprowadzonych w celu wytrzeźwienia. Sale nie posiadają trwałego przeznaczenia dla konkretnej grupy osób. Jednakże w razie wystąpienia takiej potrzeby, poszczególne sale przeznaczane są dla kobiet i mężczyzn oraz osób do lat 18. Ponadto, wyodrębniono trzy pomieszczenia dla osób, których zachowanie stwarza poważne zagrożenie dla ich zdrowia lub życia albo zdrowia lub życia innych osób przebywających w Izbie, wyposażone w pasy mocujące do łóżka oraz pomieszczenie, przeznaczone dla osób doprowadzonych pierwszy raz, jak również takich, które nie

wymagają świadczeń higieniczno-sanitarnych.

Do Izby przyjmuje się osoby nie tylko z terenu miasta Zielona Góra. Okoliczne miejscowości korzystające z usług Izby nie partycypują jednak w kosztach związanych z jej funkcjonowaniem.

W Izbie do obsługi osób doprowadzanych zatrudniono 16 pracowników, i są to: kierownicy zmiany pełniący jednocześnie obowiązki depozytariuszy, opiekunowie zmiany oraz psychoterapeuta. Opiekę lekarską nad osobami doprowadzonymi sprawuje 10 lekarzy, pracujących w systemie dyżurów 12 lub 24 godzinnych. Lekarze zatrudnieni są na pełnym etacie lub jego części, na podstawie umowy zlecenia, kontraktu, umowy o dzieło. Psychoterapeuta nie jest zatrudniony w systemie zmianowym i pracuje od poniedziałku do piątku w godzinach 7 – 15.

W dniu wizytacji w skład zmiany dziennej wchodził: kierownik zmiany pełniący jednocześnie obowiązki depozytariusza, opiekun zmiany oraz lekarz. W skład zmiany nocnej wchodzi oprócz wyżej wskazanych pracowników także dodatkowy opiekun.

Jak wynika z informacji przekazanych wizytującym przez Dyrektora Izby, wszyscy pracownicy przed zatrudnieniem uzyskali opinię psychologa o przydatności do pracy w Izbie, jak również o przydatności do pracy w warunkach wymagających stosowania przymusu bezpośredniego. Ponadto, pracownicy Izby raz w roku przechodzą szkolenia z zakresu udzielania pierwszej pomocy, metod postępowania z osobami doprowadzonymi do Izby oraz profilaktyki rozwiązywania problemów alkoholowych. Wskazane szkolenia nie odbyły się w 2009 r. z powodu braku środków finansowych. W celu organizacji tych szkoleń w bieżącym roku prowadzone są pertraktacje z dwoma ośrodkami szkoleniowymi.

Opłata za pobyt w Izbie wynosi 250 zł. Jeżeli osoba doprowadzona posiada przy sobie pieniądze, dokonuje się potrącenia należności za pobyt, zostawiając jednakże kwotę niezbędną na powrót do miejsca zamieszkania. Nie ustanawia się zastawu na przedmiotach wartościowych. Ściągalność opłat wynosi ok. 25 %.

Zatrudniony w Izbie od 2004 r. psychoterapeuta, absolwent Studium Terapii Uzależnień, prowadzi rozmowy z osobami opuszczającymi Izbę. Szczególną uwagę

poświęca młodocianym, kobietom oraz osobom utrzymującym się ze świadczeń z pomocy społecznej. W trakcie rozmowy uświadamiane są skutki nadużywania alkoholu, udzielane jest wsparcie psychiczne, wydawane są ulotki i broszurki dotyczące problemu alkoholizmu. Pacjenci są również informowani o możliwości skorzystania z pomocy poradni odwykowych czy ośrodków AA. Rodziny uzależnionych, poza uzyskaniem wsparcia psychologicznego informowane są o możliwości podjęcia psychoterapii. Według psychoterapeuty, przeprowadzane rozmowy wielokrotnie nie dają oczekiwanych rezultatów, jednakże część pacjentów udaje mu się skierować do dalszego leczenia.

3. Ogląd Izby.

Izba funkcjonuje w piętrowym, murowanym budynku. Parter podzielony jest na część usługową oraz administracyjną. Na strychu zorganizowano składnicę akt, magazyn materiałów, magazynek podręczny, magiel elektryczny i suszarnię pościeli.

Pomieszczenia, w których przebywają osoby doprowadzone w celu wytrzeźwienia, dyżurka oraz klatka schodowa Izby objęte są monitoringiem, na który składa się system kamer przemysłowych, zestaw urządzeń pozwalających na dokonywanie odczytu z kamer oraz urządzenie utrwalające obraz w formie elektronicznej. Obraz z kamer przekazywany jest na bieżąco do dyżurki kierownika zmiany. Dane z monitoringu przechowywane są do momentu, w którym twardy dysk zostanie wypełniony. Praktycznie następuje to po 3 miesiącach.

Osoba doprowadzona do Izby oczekuje na przyjęcie w poczekalni, usytuowanej przy wejściu, naprzeciwko dyżurki kierownika zmiany. Obowiązkowo dokonywana jest zmiana odzieży, w przypadku odmowy stosowany jest przymus bezpośredni. Pacjenci Izby przebijają się w poczekalni. Informuje się ich o możliwości skorzystania z parawanu. Odzież odebrana od osób doprowadzonych przechowywana jest w ponumerowanych workach w osobnym pomieszczeniu. Depozyt wartościowy przechowywany jest w ponumerowanych i zaplombowanych workach umieszczonych w szafie pancerniej, w dyżurce. Na czas pobytu w Izbie wydawana jest odzież zastępcza (koszula). Izba nie dysponuje obuwem zastępczym, pacjenci pozostają we własnych skarpetach lub na prośbę otrzymują kapcie jednorazowego użytku. Następnie

wykonywany jest ilościowy pomiar alkoholu w wydychanym powietrzu atestowanym alkomatem Alcosensor IVM. Z każdą doprowadzoną osobą przeprowadzany jest, o ile jest to możliwe, wywiad lekarski oraz badanie przedmiotowe. Badania te są ponawiane przy zwolnieniu z Izby, łącznie z kontrolą poziomu alkoholu w organizmie. W badaniu lekarskim zwraca się szczególną uwagę na ślady obrażeń, zwłaszcza głowy, które odnotowywane są każdorazowo w załączniku do karty pobytu. W czasie wizytacji w Izbie przebywało siedem doprowadzonych osób, w tym trzy kobiety. Nie przeprowadzono jednak z nimi rozmów, ponieważ żadna z nich nie kwalifikowała się do zwolnienia z Izby.

Ambulatorium jest przestronnym, czystym pomieszczeniem, w którym znajduje się kozetka oraz biurko. W ambulatorium brakuje aparatu EKG, reszta wyposażenia jest zgodna z rozporządzeniem z dnia 4 lutego 2004 r. W apteczce ujawniono leki przeterminowane (furosemid, nospa, tramal w ampułkach, a także kroplówki 5 % glukozy i 0,9 NaCl) oraz kilka strzykawek, których termin przydatności już upłynął.

Nie wszystkie czynności związane z przyjęciem kobiet oraz bezpośrednią opieką nad nimi wykonywane są przez personel kobiecy. Przyjęcie oraz przebranie bezwzględnie wykonuje personel płci żeńskiej. Jednakże w trakcie pobytu w Izbie zdarza się, że czynności takie jak podanie napoju do ugaszenia pragnienia czy doprowadzenie do toalety wykonuje personel męski.

Osoby umieszczone w Izbie mogą skorzystać z węzła sanitarno-higienicznego, usytuowanego w bezpośrednim sąsiedztwie sal dla osób doprowadzonych. Pomieszczenie jest bardzo małe, glazurą wyłożono w nim tylko część powierzchni ścian. Do dyspozycji pacjentów Izby jest tylko jedna toaleta, jedno urządzenie natryskowe oraz jedna umywalka. Nie są zatem spełnione wymagania określone w rozporządzeniu Ministra Zdrowia z dnia 4 lutego 2004 r. w sprawie trybu doprowadzania, przyjmowania i zwalniania osób w stanie nietrzeźwości oraz organizacji izb wytrzeźwień i placówek utworzonych lub wskazanych przez jednostkę samorządu terytorialnego (Dz. U. z 2004 r. Nr 20, poz. 192 z późn. zm.), zwanego dalej „rozporządzeniem”. Zgodnie z § 20 ust. 1 pkt 3 i pkt 4 rozporządzenia Izba powinna zapewnić oddzielne toalety dla kobiet i mężczyzn, wyposażone w co najmniej 1 miskę ustępową dla 20 osób, 1 pisuar dla 20 mężczyzn oraz 1 umywalkę dla 5 osób, jak również oddzielne pryszniczynie dla kobiet oraz mężczyzn, wyposażone w co najmniej

1 urządzenie natryskowe dla 15 osób.

Sal dla osób zatrzymanych wyposażono w łóżka z materacami pokrytymi tworzywem nieprzepuszczającym wody i łatwo zmywalnym. Ponadto, każde z trzech pomieszczeń przeznaczonych dla osób, których zachowanie stwarza poważne zagrożenie dla ich zdrowia lub życia albo zdrowia i życia innych osób przebywających w Izbie, posiada dwa łóżka z pasami do czasowego unieruchomienia osoby doprowadzonej.

Ściany sal pomalowano jasną farbą olejną. Z uwagi na zawilgocenie budynku w niektórych salach w dolnej części ścian odchodzi farba. Każda z sal dla doprowadzonych posiada na środku sufitu zabezpieczony przed uszkodzeniami punkt świetlny, który gwarantuje odpowiednie oświetlenie. Znajdują się w nich kaloryfery zabezpieczone siatką. W dniu wizytacji temperatura panująca w opisywanych pomieszczeniach była właściwa. Drzwi w salach dla osób, których zachowanie stwarza poważne zagrożenie dla ich zdrowia lub życia albo zdrowia lub życia innych osób przebywających w Izbie, otwierają się do wewnątrz tych pomieszczeń.

W izbie wyodrębniono pomieszczenia przeznaczone do przechowywania czystej i brudnej bielizny.

4. Analiza dokumentacji.

Strukturę organizacyjną Izby reguluje Statut, zatwierdzony uchwałą nr LVI/718/09 Rady Miasta Zielona Góra z dnia 24 listopada 2009 r., określający główne cele i zadania Izby. Z kolei szczegółowy zakres działania placówki określa Regulamin Organizacyjny, stanowiący załącznik nr 1 do Zarządzenia Dyrektora Izby nr 10 z dnia 31 grudnia 2009 r. Powyższe dokumenty sporządzone są w oparciu o obowiązujące przepisy.

Z danych statystycznych zawartych w sprawozdaniu z działalności Izby wynika, że w 2009 r. do Izby przyjęto 3739 osób, w tym 3354 mężczyzn, 345 kobiet, 37 chłopców oraz 3 dziewczęta. Na podstawie przedstawionych danych ustalono, iż 1082 osoby przebywały w Izbie więcej niż dwa razy.

W 2009 r. miał miejsce jeden wypadek nadzwyczajny w postaci śmierci osoby doprowadzonej. Obecnie sprawa jest badana przez prokuraturę.

W stosunku do pracowników Izby nie były prowadzone postępowania dyscyplinarne ani postępowania sądowe.

W książce raportów zawarte są informacje dotyczące przebiegu zmiany, z podaniem daty, składu zmiany oraz liczby pacjentów. Książka wypełniona jest w sposób przejrzysty i czytelny.

Z książki ewidencji pacjentów Izby, obejmującej okres od dnia 31 maja 2010 r. do dnia wizytacji wynika, że w tym czasie w Izbie umieszczono łącznie 1243 osoby (średnio 300 osób w miesiącu).

Wynik sprawdzenia wrywkowego kart ewidencji pacjentów potwierdził, że są one prowadzone bardzo dokładnie. Opisywany jest szczegółowo stan pacjenta zarówno przy przyjęciu, jak i opuszczeniu Izby: jeżeli przy przyjęciu osoby do Izby były stwierdzone jakiegokolwiek obrażenia, są one odnotowywane w dodatkowym załączniku, na osobnej karcie wpisane są wyniki pomiaru poziomu alkoholu w wydychanym powietrzu (dwu lub trzykrotnego).

Niezależnie od dokumentacji indywidualnej prowadzona jest księga raportów lekarskich z opisem stanu poszczególnych osób i stosowanego postępowania medycznego.

W Izbie nie prowadzi się rejestru stosowania środków przymusu bezpośredniego, toteż ustalenie w czasie wizytacji liczby takich przypadków w określonym przedziale czasu nie było możliwe. Z uzyskanych informacji, przeglądu kart ewidencyjnych oraz obserwacji poczynionych na miejscu wynika jednak, że zdarza się to stosunkowo często (w czasie wizytacji środki przymusu stosowano do 3 spośród 7 umieszczonych osób), zwłaszcza w sytuacji, gdy osoba doprowadzona odmawia przebrania się w odzież zastępczą. O ile częstość i okoliczności stosowania środków przymusu bezpośredniego mogą budzić niepokój, na podkreślenie zasługuje dbałość personelu Izby o szczegółowe dokumentowanie ich stosowania. W każdym takim przypadku sporządzony jest protokół, zawierający informację o przebiegu stosowania środka, w tym o wynikach kontroli dokonywanych co 15 minut, przez cały okres stosowania środka.

Na wezwaniu do pokrycia kosztów pobytu w Izbie, wystawianym osobom nieposiadającym w momencie zwalniania wystarczających środków pieniężnych, umieszczana jest kwota automatycznie powiększana o koszty upomnienia.

Czyni się to mimo, że osoba zwalniana ma prawo, w terminie 7 dni od momentu wystawienia wezwania, uiścić należność za pobyt w Izbie bez żadnych dodatkowych obciążeń.

6. Wnioski.

Czynności przeprowadzone przez pracowników Biura Rzecznika Praw Obywatelskich pozwalają generalnie uznać, iż w Izbie Wytrzeźwień w Raculi prawa osób doprowadzonych w celu wytrzeźwienia są respektowane.

Niemniej, przedstawiciele Rzecznika Praw Obywatelskich uznają, że dla poprawy warunków pobytu i traktowania osób umieszczonych w Izbie Wytrzeźwień w Raculi należy:

- dostosować do wymagań rozporządzenia pomieszczenia sanitarne przeznaczone dla osób doprowadzonych, w tym przystosować do potrzeb osób niepełnosprawnych,
- corocznie poddawać personel Izby przewidzianym przez rozporządzenie szkoleniom z zakresu udzielania pierwszej pomocy, stosowania środków przymusu bezpośredniego oraz profilaktyki rozwiązywania problemów alkoholowych,
- odstąpić od praktyki przymusowego przebierania osób doprowadzonych w odzież zastępczą, w sytuacji, gdy nie wyrażają na to zgody, a stan sanitarno-higieniczny tych osób nie uzasadnia takiego działania,
- zapewnić osobom, które wyrażą chęć przebrania się w odzież zastępczą intymność przy wykonywaniu tych czynności, tak, aby nie odbywało się to w obecności osób postronnych i w miejscu monitorowanym przez kamery,
- zapewnić aby czynności związane z bezpośrednią opieką nad kobietami doprowadzonymi do Izby sprawował żeński personel Izby,
- wykonać kompleksowe prace modernizacyjne w celu wyeliminowania zawilgoceń ścian budynku Izby,
- odnowić ściany w tych pomieszczeniach, w których z powodu wilgoci odchodzi farba,
- wyposażyć pomieszczenia dla osób, których zachowanie stwarza poważne zagrożenie dla ich zdrowia lub życia albo zdrowia lub życia innych osób przebywających w Izbie, w drzwi spełniające warunki określone w rozporządzeniu,

– odstąpić od umieszczania na wezwaniu do pokrycia kosztów pobytu, które otrzymuje osoba zwalniana z Izby, kosztów upomnienia.

W odpowiedzi nadesłanej Rzecznikowi Praw Obywatelskich Dyrektor Izby zaznaczył, że został złożony projekt planu finansowego uwzględniający przeprowadzenie prac remontowych mających na celu m.in. dostosowanie pomieszczeń sanitarnych do wymagań rozporządzenia.

W odniesieniu do uwagi dotyczącej przymusowej zmiany odzieży, Dyrektor placówki poinformował, że obecnie odzież zastępczą wydawana jest na prośbę osoby doprowadzonej, a w przypadku odmowy osoba taka, po sprawdzenia odzieży pod względem posiadania niebezpiecznych przedmiotów, pozostaje we własnym ubraniu.

Dyrektor podkreślił, że pracownicy mają obowiązek zapewnienia intymności przy przebieraniu osób doprowadzonych poprzez ustawienie parawanów w taki sposób aby nie obejmował tego monitoring.

W kwestii zapewnienia aby czynności związane z bezpośrednią opieką nad kobietami doprowadzonymi do Izby, Dyrektor Izby wyjaśnił, że sytuacje odmienne od w/w (np. podanie doprowadzonej napoju) zdarzają się sporadycznie i są w pełni kontrolowane pod względem prawidłowości zachowania personelu.

Ponadto, w dniu 24 listopada 2010 r. przeprowadzono szkolenie personelu Izby w zakresie udzielania pierwszej pomocy, stosowania środków przymusu bezpośredniego oraz profilaktyki rozwiązywania problemów alkoholowych. Wykonano także prace remontowe mające na celu wyeliminowanie zawilgoceń ścian budynku Izby oraz całkowicie odnowiono 2 sale narożne a 5 jest obecnie remontowanych. Wymieniono również wszystkie drzwi pomieszczeń dla osób doprowadzonych, tak aby spełniały wymagania rozporządzenia.